

A kontrasztív topik inverzhatókori rejtélye – ami nincs is

Farkas Judit & Alberti Gábor (PTE)
{farkas.judit2, alberti.gabor}@pte.hu

2017. április 28. Szeged
Újdonságok a szemantikai és
pragmatikai kutatásokban

Kiindulópontunk É. Kiss (2002:25) *hatókori elve*: a magyarban az ige előtti bővítmények hatókori sorrendje megfelel a szórendnek (1a-a'), kivéve a kontrasztív topik specifikálójában álló kvantorkifejezést (1b). (Az operátorok jelentéséről → vetített anyag.)

Utóbbinak mintha inverz hatóköre lenne, hiszen az (1b) jelentése nem az (1a')-ével egyezik meg ('az összes regény népszerűtlen'), hanem az (1a)-éval ('kevés a szorgalmas diák'). Az erre az inverzhatókori rejtélyre (IHR) kidolgozott Gyuris-féle (2009:150) megoldási javaslat egyik eleme az alábbi – megmagyarázatlan – megfigyelés: csak azok a kontrasztív topikot tartalmazó magyar mondatok jól formáltak, amelyeknek van egy olyan jól formált megfelelőjük, amelyben e kifejezés posztverbálisan helyezkedik el.

- (1) a. **KE**vés diák olvasott <el> **MIND**en regényt **?<el>**. F>Q
a'. **MIND**en regényt **KE**vés diák olvasott el. Q>F
b. **^MIND**en regényt # **KE**vés diák olvasott **el**. F>Q?

Olyan magyarázatot javaslunk az IHR-re, amelynek ötletét a (2) példasorban bemutatott deverbális főnévi fejtő komplex DP-s mondatok sugallták.

Ugyanaz a szósor az intonációtól függően azt is jelentheti, hogy mind X, mind Y kolléga esetében ellenzem az elbocsátást (2a), de úgy is érthető, hogy az együttes elbocsátásukat ellenzem (2a').

A (2a) jelentés levezetését a kvantor-jegy felszivárgására alapíthatjuk, általánosítva Kenesei (1998:223–225) fókuszjegy-perkolációs javaslatát: a felszivárgó MIND tényező mintha az *elküldés* N fejhez kapcsolódna, a tárgyi kifejezésnek mondat szintű kvantorértelmezést adva ('mindkét elbocsátást ellenzem'). A (2a') jelentés közvetlenül adódik a kvantornak a főnévi kifejezésen belüli hatókörrel való értelmezéséből, azzal egyenértékű szósort nyújtva, hogy 'ellenzem, hogy mindkét kollégát elbocsássák'.

- (2) a. [MINDkét KOLLégának az ELküldését] ELLenzem.
a'. **^[MINDkét kollégának az elküldését] # ELLenzem.**
b. **MINDkét KOLLégának** ELLenzem **az ELküldését.**
b'. **^MINDkét kollégának # ELLenzem az elküldését.**

A kétértelműség a birtokos „megszökését” – vagyis egy jobbra ágazó zóna kivetését – követően is fennmarad (2b-b'). Erről az Alberti (2004) által javasolt maradványmozgatás (MM) úgy adhat számot, hogy mindkét mondat esetében (függetlenül attól, hogy a jegyperkolációs *intermezzo* bekövetkezik-e) a tárgyi DP úgy emelkedik preverbális operátorpozícióba – kvantorba (2b), illetve kontrasztív topikba (2b') –, hogy jobb szélét kivetí magából (azaz *az elküldését* komponens). → vetített anyag

Azt feltételezve, hogy az (1a) mondatból (mint Gyuris-féle „jól formált megfelelőből”) ugyanilyen maradványmozgatással hozzuk létre az (1b)-t a [MINDen regényt el] összetevőt k-topikalizálva a fókusz fölött (miután extraktáljuk az *el* „jobb szél”), IHR-ről beszélni okafogyottá válik, hiszen az (1a)-beli F>Q hatókori sorrenden a MM nem változtathat.

Mit tesz hozzá a k-topikalizálás az (1a) jelentéséhez? Ártalmatlan többlet az (1b)-ben, de előnyösebb forma... ("Az a kivételes szorgalom, ami abban testesül meg, hogy valaki minden regényt elolvas, valakikre valahogyan teljesül, míg létezik olyan más foka a szorgalomnak, ami másokra máshogyan teljesül.") Vagyis az előnyösebb forma kedvéért (Q-F) vállaljuk a kissé homályos, de "ártalmatlan" többletjelentést. → *Cree inverse*

Alberti 2004. Climbing for Aspect... In *Verb Clusters...* Benjamins
É. Kiss 2002. *The Syntax of Hungarian*. CUP.
Gyuris 2009. *The Semantics and Pragmatics of the Contrastive Topic...* Bp.: Lexica.
Kenesei 1998. Argumentumszerkezet és VP-fókusz. JATE.

- (3) a. Fox (Algonquian) (relevant segment from the Animacy
3 < 1)
(i) ne-waapam-aa-wa (ii) ne-waapam-ek-wa
1sg-see-dir-3sg 1sg-see-inv-3sg